

La recuperació d'un autor mort massa jove

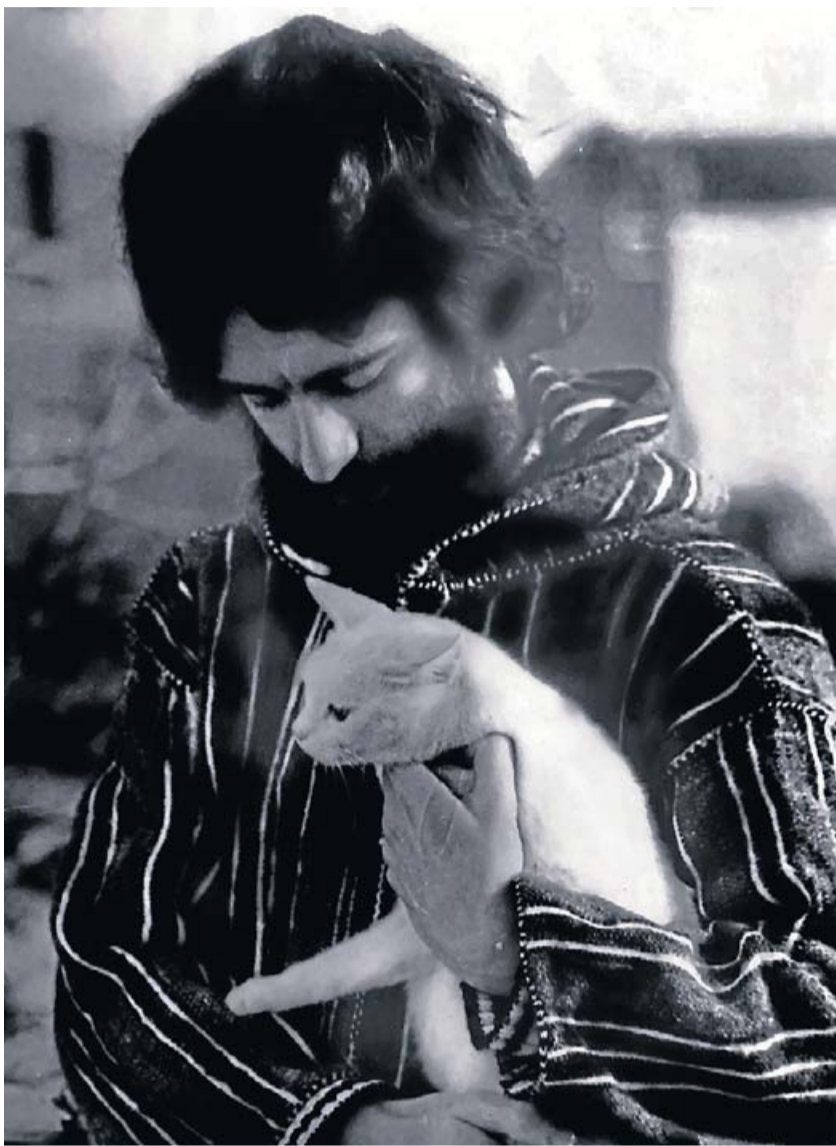
PERE ANTONI PONS

L'edició d'un llibre valuós és sempre interessant, però la reedició d'un llibre valuós és alguna cosa més: és im-

portant. Una literatura que només se sostingui en la sobreabundància bulímica de les novetats tard o d'hora es condemna a ella mateixa: un present productiu és la vida d'una cultura, però un passat viu és el que dona forma, intenció i projecte de futur a aquesta cultura. En aquest sentit, és una molt bona notícia que Comanegra hagi reeditat una novel·la pòstuma del poeta, dibuixant i narrador juvenil Joan Barceló i Cullerés (Menàrguens, 1955 - Barcelona, 1980) coincidint amb els quaranta anys de la seva mort i els seixanta-cinc del seu naixement.

Pare de rates va ser publicada l'any 1981 per La Magrana, va passar sense pena ni glòria i mai més no va tornar a ser reeditada. Fins avui. La novel·la s'inscriu –per tema, opció formal i actitud autoral i ideològica– dins el marc de la contracultura dels 70. És un tipus de literatura experimental, transgressora i avantguardista, per dir-ho amb tres adjectius habituals, que dona veu a uns personatges rebels i inconformistes, que retrata un món vell i autoritari en descomposició i que canta les aventures i els riscos d'un món jove deliberadament diferent –la desobediència antirepressiva, la llibertat sexual i de costums, l'impacte de la música popular de masses, l'explosió de la droga– d'aquell que l'ha precedit.

Un altre encert de la reedició és que Max Besora, un dels escriptors

ARXIU FAMILIAR / COMANEGRA

catalans actuals (va néixer el 1980, el mateix any que va morir Barceló) amb una concepció més llibertària i enjogassada de la literatura, n'hagi fet el pròleg. Besora porta l'aigua al seu molí: reivindica “una

certa tradició marginal o *andergraun*” i lamenta que se l'hagi exclòs del “cànon nostrat”, situa *Pare de rates* al costat de les obres “postmodernes” d'Amadeu Fabregat, Terenci Moix, Biel Mesquida i

Boro Miralles, i explica al lector que l'acció i l'esperit de la novel·la de Barceló, utopistes i optimistes, cal ubicar-los just abans de la decadència desesperada que retraten el Miquel Creus d'*Òpera àcid* i el Jordi Cussà de *Cavalls salvatges*.

Expressió d'una època

Tot el que diu Besora és veritat, perspicaç, instructiu. Però també és parcial. També s'ha de dir que molta literatura experimental dels 70 ha envellit molt malament i que avui és digna de ser tinguda en compte només com a expressió d'una època. Encara més: l'any 2020 ja ningú pot negar que també hi ha un tradicionalisme de l'experimentalisme i que el que hem convingut a anomenar transgressió tot sovint no passa de ser una forma extravagant de convencionalisme.

Això es veu prou clarament llegint *Pare de rates*. Personalment, crec que la novel·la de Barceló funciona molt millor en la primera part que en el tram final. En la primera part, els recursos de la fragmentació, de la polifonia i de l'ús imaginatiu del llenguatge estan al servei d'un personatge –el Marc– i del seu drama –la conflictiva relació amb un pare brutal i el pas espantós per un seminari sinistre–. Al tram final, en canvi, quan el Marc abraça el rock, la poesia, la droga i l'homosexualitat com a vies cap a l'alliberament i la plenitud existencial, la novel·la es desferma i deriva cap a un doll verbal que oscil·la entre el corrent de consciència i l'enfilall de sensacions i escenes inconnexes. Té interès, però perd força i, a moments, resulta ingènua, encara que Barceló era llest i no s'estalvia dosis d'autoironia i d'escepticisme.

Per valorar el llibre d'un escriptor mort massa jove és útil mesurar la tristesa que provoca tot el potencial que es va malaguanyar. Joan Barceló escrivia amb una energia verbal i mental molt considerables, i les millors pàgines de *Pare de rates* provoquen una tristesa molt gran. ♦♦

PARE DE RATES
JOAN BARCELÓ I CULLERÉS
COMANEGRA
PRÒLEG DE MAX BESORA
220 PÀG. / 18 €

Un llibre únic escrit des de la presó

ANNA BALLBONA

Cap altre amic que les muntanyes és un llibre testimonial perquè dona compte de l'experiència del refugi- at, el pres, l'apàtrida i el torturat, però també ofereix reflexions de caràcter filosòfic, històric, polític, social i existencial. L'escriu des de dins el periodista i escriptor kurd Behrouz Boochani, però al mateix temps reflecteix el sofriment col·lectiu i agafa un punt de vista d'observador íntegre que fa feredat. És una recerca i autoexploració, i alhora un escrutini de la psique humana, la de l'empresonat que ha de fer front a tot un procés sistemàtic, quasi mecanitzat, de deshumanització i d'anorreament, i la d'aquells que treballen per al sistema d'opressió, el que al llibre es bateja com a *sistema kiriarcal*.

A través de sobrenoms, de maneres de dir i de resignificacions, conscient que tot carrega una intenció, Behrouz Boochani analitza, indaga i despulla

les misèries de la presó de Manus, l'illa de Papua Nova Guinea convertida en centre de detenció d'una democràcia com Austràlia, on va ser empresonat durant sis anys i on va arribar després d'una travessia aterridora des de l'Iran, jugant-s'hi la vida, com tants més. És empresonat que escriu, amb missatges de mòbil i intermediaris, furtivament, aquest volumà exhaustiu (384 pàgines) fet de lucidesa, crueltat, martiri i espurnes d'esperança. Fins i tot, ocasionalment, hi cap una punta d'humor negre.

“Som ratpenats en una cova fosca que reaccionem a les mínimes vibracions”, afirma l'autor, que desplega una poètica i un pensament afuat sorprenents en les seves circumstàncies. La voluntat de detall, d'atrapar tota l'opressió que satura aquesta cova, a vegades aclapara. Podria semblar excessiva, però segurament aquí cal explicar-ho tot. I el valor justament és explicar-ho tot. Per això cobren més força els gèneres i estils tan diferents que s'hi despleguen, com si per cada mo-

CAP ALTRE AMIC QUE LES MUNTANYES
BEHROUZ BOOCHANI
RAIG VERD
TRADUCCIÓ DE JOSEFINA CABALL
384 PÀG. / 23,95 €

ment o reflexió busqués el millor camí per dir tot l'horror que els fan empassar, sense disfresses ni edulcorants, per fer-los tornar al seu país d'origen, que en el cas de l'autor és l'Iran: “Som ostatges, ens fan servir d'exemples per infondre por als altres, per espantar la gent que vol venir a Austràlia”, diu. El llibre s'obre i es tanca amb dos textos escrits pel traductor del persa a l'anglès, Omid Tofighian, que subratlla el caràcter col·laboratiu de l'obra, dona claus de lectura i traducció (per exemple, el fet que Behrouz escrigui en la llengua del país que l'ha oprimat, el persa) i el tarannà “descolonial” de l'obra.

Autoconscient i profund

No només el punt de vista intern fa únic el llibre. També el nivell d'autoconsciència i de profunditat psicològica per desemmascarar totes les contradiccions del sistema d'opressió, de com funciona aquesta burocràcia de l'arrasament (“el problema més gran és que no se'n pot responsabilitzar ningú en concret”) i dels seus efectes

en els presos. No és complaent ni pinta herois solidaris internacionalistes, perquè la gènesi mateixa d'aquesta presó és fer patir, “manipular els sentiments d'odi entre els uns i els altres”.

Llibre multipremiat –acaba de rebre el Premi Veu Lliure del PEN Català– i de gran impacte a Austràlia, tant ens fa pensar, a estones, en la fugida d'*Els darrers dies de la Catalunya republicana* de Rovira i Virgili (o testimonis del pas dels camps de refugiats francesos acabada la Guerra Civil i tants testimonis de diàspora) com en els versos de Dante que Primo Levi recorda tancat al camp de concentració, a *Si això és un home*. Hi ha moments ressonants i sensitius, com quan els fan embarcar a l'avió que els portarà a Manus i gira la càmera cap als periodistes que els enfoquen, quan s'enfila al cobert de la presó o quan diu que cantar cançons folklòriques l'ajuda. Malgrat “estar atrapat en una teranyina”, on “com més et resisteixes més t'hi enredes”, la força de la imaginació resulta una es-cletxa alliberadora dins la negror. ♦♦